

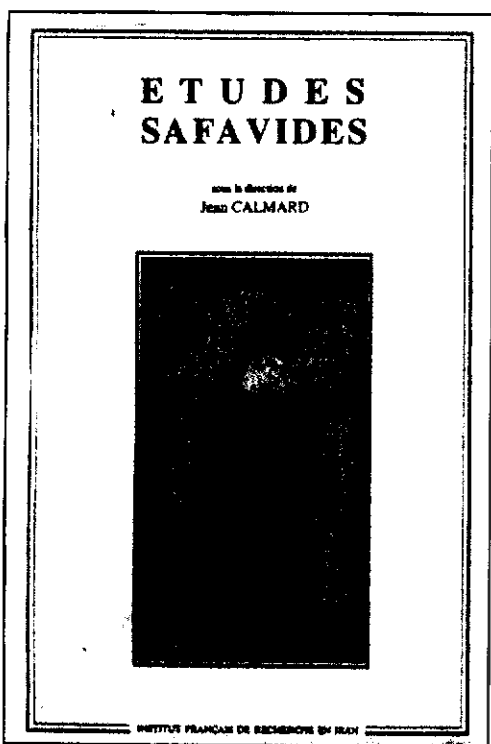
سومین میزگرد بین المللی ایران در عصر صفوی

دانشگاه ادینبورو اسکاتلند

۲۲ - ۱۹ سپتامبر

۳۱ - ۲۸ شهریور

● منصور صفت گل

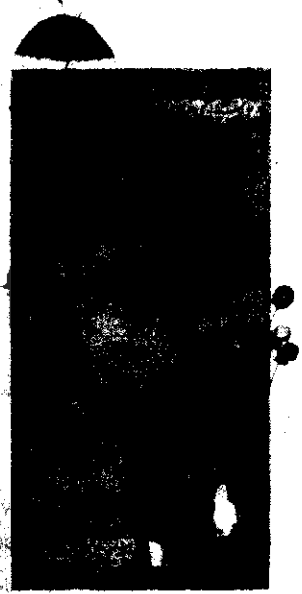
پیشینه پژوهش‌های صفوی در جهان غیرایرانی ریشه در سال‌های بسیار دور دارد. این پژوهش‌ها بسته به نوع دیدگاه‌های صفویه‌شناسان حتی در روزگار فرمانروایی صفویان نیز چهره می‌بسته است. در سال‌های اخیر صفویه‌شناسان سراسر جهان هر چهار سال یک بار گرد هم می‌آیند و آخرین پژوهش‌های خویش درباره ایران عصر صفوی را ارائه می‌دارند. این گرد هم آیی «میزگرد بین‌المللی درباره ایران عصر صفوی» "The International Round Table on Safavid Persia" نام دارد.

نخستین میزگرد بین‌المللی صفویه‌شناسی در سال ۱۹۸۹ م. در کشور فرانسه در شهر پاریس و در مرکز ملی تحقیقات علمی این شهر برگزار گردید. مجموعه مقالات نخستین میزگرد صفویه در سال ۱۹۹۳ م. از سوی انجمن ایران‌شناسی فرانسه در ایران توسط انتشارات پاز و در مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی نشر یافت. در این مجموعه مقالات که عنوان فارسی «مطالعات صفوی» یافته است مقالاتی به زبان فرانسه و انگلیسی نشر یافته است. این مجموعه مقاله در سه بخش ارائه شده است. بخش یکم: منابع؛ بخش دوم: تاریخ اجتماعی و فرهنگی. بخش سوم: تاریخ اجتماعی، اقتصادی. در بخش منابع این مقالات نشر یافته‌اند:

- ۹- اسدالله سورن ملیکیان شیروانی: کشکول صفوی، کشتی «شراب» در تعلیم عرفانی
- ۱۰- چارلز ملویل: از قارص تا قندهار. تغییر مکان‌های شاه عباس اول (۱۰۳۸-۱۶۲۹/۹۹۵-۱۵۸۷)
- ۱۱- الکساندر م. مور تون: چوب طریق و مراسم قزلباش در ایران دوره صفوی.
- ۱۲- کاترین پوژول: مأموریت فلوریو بنونی در بخارا یا چگونه می‌توان بیهوده دریای خزر را دور زد: شرح وقایع.
- ۱۳- فرانسویس ریشار: سهم مسیونرهای مذهبی اروپایی در شناساندن ایران به اروپا و اروپا به ایران.
- ۱۴- ماریا شوپه: اقامتگاه‌های سلطنتی در هرات. مسائل تداوم کاربرد بین دوران‌های تیموری و صفوی (نیمه اول قرن شانزدهم میلادی)
- آخرین بخش مجموعه مقالات نخستین میزگرد صفویه‌شناسی در بردارنده این مقالات است:
- ۱۵- ادموند م. هرتریک: نقش شرکت‌های خانوادگی در سازندگی تجاری ارامنه جلفا
- ۱۶- رودیگر کلین: کاروان‌های تجاری در ایران دوره صفوی (نیمه اول قرن ۱۷ میلادی)
- ۱۷- آن کرول: بندرعباس در دوره پایانی حکومت صفویان.
- ۱۸- رودی ماته: کمپانی هند شرقی در تجارت پشم کرمان (۱۷۳۰-۱۶۵۸).

- ۱- ایرج افشار: تذکره نصرآبادی. نکات اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی
- ۲- ژان لویی با که گرامون: اسناد صفوی و بایگانی‌های ترکیه.
- ۳- ماریان باروکان: ملاحظاتی چند در مورد مینیاتورهای صفوی کتابخانه ملی فرانسه.
- ۴- جان امرسون: آدام اولتاریوس و گزارش مأموریت هیأت‌های شلزویک - هولشتاین در روسیه و ایران (۱۶۳۹-۱۶۳۳)
- ۵- ویلم فلور: واقعیت یا خیال. پرمخاطره‌ترین سفرهای یان استرویس.
- ۶- رابرت د. مک چسنی: تسخیر هرات ۶-۹۵۵ / ۸-۱۵۸۷ منابع مطالعه روابط صفویه / قزلباش. شیبتیان / ازبکان.
- در بخش دوم (تاریخ اجتماعی - فرهنگی) این مقالات چاپ شده‌اند:
- ۷- ژان کالمار: مراسم مذهبی شیعه و قدرت سیاسی. تحمیل تشیع صفوی: مدایح و نفرین‌های آئینی
- ۸- عبدالهادی حائری: تفکراتی در مورد عکس‌العمل‌های شیعه در مقابل نظریات مسیونرهای مذهبی اروپایی و فعالیت‌های ایشان در دوران صفویه.^۲

SAFAVID PERSIA

Edited by
Charles Meville

دومین «میزگرد بین‌المللی ایران در عصر صفوی» در سال ۱۹۹۳ م. در کالج پمبروک در دانشگاه کیمبریج انگلستان برگزار گردید و مجموعه مقالات این میزگرد در سال ۱۹۹۶ م. به نام: «ایران در عصر صفوی، تاریخ و سیاست در یک جامعه اسلامی»، به ویراستاری چارلز ملویل در لندن منتشر شد.^۳ موضوع این میزگرد به دو بخش اساسی تقسیم شده بود. بخش یکم آن دربرگیرنده مقالاتی درباره تاریخ و تاریخ‌نگاری و بخش دوم ویژه جامعه و تجارت در عهد صفوی بود. در بخش یکم مقالات ارائه شده از این قرارند:

- ۱- شعله کوئین: تاریخ نگاری دیباچه‌های صفوی.
- ۲- الکساندر. م. مورتون: نخستین سال‌های فرمانروایی شاه اسماعیل (یکم) در «افضل التواریخ» و متون دیگر.
- ۳- رابرت هیلن براند: پیکرنگاری‌های «شاهنامه شاهی»
- ۴- ماریا شوپه: پیوندهای خویشاوندی میان صفویان و امیران قزلباش در اواخر سده شانزدهم میلادی در ایران: مطالعه موردی حیات سیاسی اعضای خاندان شرف‌الدین اوغلی تکلو.
- ۵- احسان اشراقی: دارالسلطنه قزوین: دومین پایتخت صفویان.
- ۶- کاترین بابایان: صوفیان، درویشان و ملاها: مناقشه

بر سر اقتدار معنوی و دنیوی در ایران سده هفدهم.

- ۷- ژان کالمار: آئین‌های شیعی و قدرت II: تحکیم تشیع صفوی: مذهب مردمی و همه‌پسند.
- ۸- چارلز ملویل: شاه عباس و سفر زیارتی مشهد.
- ۹- رابرت د. مک چسنی: «مانع عقیدتی»؟ بازاندیشی پیوندهای میان ایران و ماوراءالنهر در سده هفدهم.

بخش دوم این مجموعه مقالات، دربرگیرنده پژوهش‌هایی درباره جامعه و تجارت در ایران عهد صفوی است که عناوین این مقالات به قرار زیر است:

- ۱۰- جان. ر. پزی: زبان فارسی در عصر صفوی: تکاپو برای زبانی دولتی و رسمی.
- ۱۱- ایرج افشار: فرمان‌های همانند از روزگار فرمانروایی شاه صفی.
- ۱۲- ادموند. م. هرترزیگ: برآمدن بازرگانان جلقایی در اواخر سده شانزدهم.
- ۱۳- ویلم فلور: هلندیان و تجارت ابریشم ایرانی
- ۱۴- ماساشی هانه‌دا: ویژگی شهرنشینی در اصفهان در اواخر عهد صفوی
- ۱۵- رودی ماته: شهرهای بی‌حصار و صحراگردان ناآرام: سلاح آتشین و توپخانه در ایران عصر صفوی.

گذشته از مقالات چاپ شده در این مجموعه، مقالات دیگری نیز به میزگرد ارائه شده بودند که در این مجموعه نشر نیافته‌اند.

سومین «میزگرد بین‌المللی ایران در عصر صفوی» از نوزدهم تا بیست و دوم سپتامبر سال جاری (۱۹۹۸ م) در دانشگاه ادینبورو در اسکاتلند برگزار گردید. این میزگرد همانند میزگردهای پاریس و کیمبریج در پی تحقق سه هدف اساسی بود:

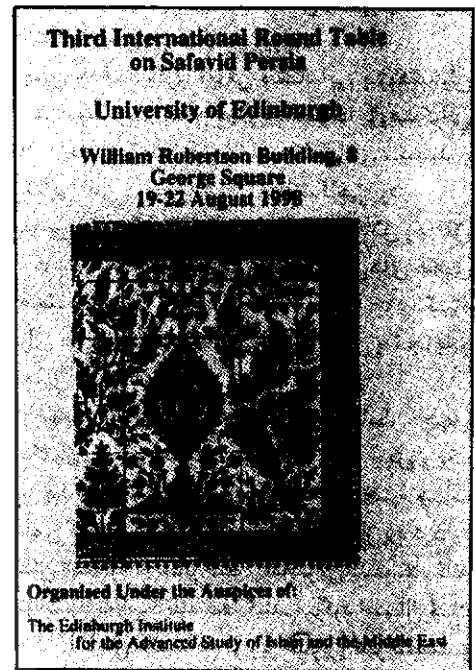
یکم: ایجاد زمینه برای تبادل آراء، اطلاعات و روش‌شناسی پژوهش‌های صفوی در میان پژوهشگران با خاستگاه‌ها و علائق متفاوت پژوهشی که البته زمینه مشترک پژوهشی همه آنها تاریخ و فرهنگ ایران از سده شانزدهم میلادی تا نیمه یکم سده هجدهم است. سخنرانانی که در سومین میزگرد بین‌المللی صفویه شناسی مقالات خویش را ارائه کردند، پژوهشگران صفویه شناسی بودند که در زمینه‌های گوناگون تاریخ نظامی و سیاسی، هنر و معماری، زبان و ادبیات، مذهب و فلسفه، جغرافیا، انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی و تاریخ علم و پزشکی به ایراد سخنرانی پرداختند و در عین حال برگزاری این میزگرد در مؤسسه تازه تأسیس «مطالعات عالی درباره اسلام و خاورمیانه»، بخشی از تکاپو برای بزرگداشت دویست و پنجاهمین سالگرد

تأسیس کرسیهای مطالعات اسلامی و خاورمیانه‌ای در دانشگاه ادینبورو اسکاتلند نیز بود. دومین هدف میزگرد، معرفی و شناسایی پژوهشگران صفویه شناس در سطح جهان، مخصوصاً پژوهشگرانی که الزاماً دارای مقامات ثابت دانشگاهی نیستند، و آشنایی آنان با صفویه شناسان دانشگاهی بود. سومین هدف، گرد هم آوردن پژوهشگران خلاق و محقق با خاستگاه‌های گوناگون در زمینه پژوهش‌های صفوی به منظور معرفی و شناسایی آنان و نیز ایجاد انگیزه برای طرح موضوعات تازه برای پژوهش و تجزیه و تحلیل بعدی آنها بود.^۴

در سومین میزگرد بین‌المللی صفویه‌شناسان، چهل سخنرانی انجام شد. تعداد سخنرانان البته چهل و یک نفر بود اما دکتر حسین میرجعفری عضو محترم هیأت علمی گروه تاریخ دانشگاه اصفهان که قرار بود درباره نقش «شاطر» در عصر صفوی سخنرانی کنند، متأسفانه نتوانستند به اسکاتلند سفر کنند. میزگرد امسال چند بخش اساسی داشت که در زیر عناوین هر نشست و سخنرانی‌های ارائه شده در هر یک ارائه می‌شود.

در آغاز سخنرانی‌ها، دکتر اندرو نیومن استاد مطالعات اسلامی و زبان فارسی در دانشگاه ادینبورو که مدیر اجرایی این میزگرد بود، میزگرد را افتتاح و پس از او پروفیسور سلیمان رئیس مؤسسه مطالعات پیشرفته درباره اسلام در دانشگاه ادینبورو و پروفیسور مک کرومیک از اولیای دانشگاه به حاضران خوش آمد گفتند. تمام مراسم افتتاحیه نزدیک به نیم ساعت به طول انجامید. پس از آن کار رسمی میزگرد که ارائه مقالات بود، آغاز شد، گرداننده برنامه نخستین روز، دکتر رابرت گلیو استاد مطالعات اسلامی در دانشگاه بریستول بود. نخستین نشست درباره: «صوفی و تصوف در جامعه صفوی» بود و سخنرانان این بخش دکتر احسان اشراقی از دانشگاه تهران با مقاله «تقطوبان قزوین در عهد صفوی» و پروفیسور شهزاد بشیر با مقاله «پس از مسیح: نوربخشیه در عهد صفوی» بودند.

نشست دوم درباره «مناظرات مذهبی عهد صفوی» بود که طی آن این سخنرانی‌ها ارائه شد: دکتر اندرو نیومن مقاله‌ای با عنوان: «باقر مجلسی و پزشکی اسلامی: نظریه پزشکی صفوی و تجربه آزمون مجدد» و دکتر تود لوسون مقاله خویش را با نام «عهد جدید برای صفویان» ارائه کردند. نشست سوم در بعدازظهر همین روز و درباره: «منابع تحقیقاتی درباره صفویان» بود که طی آن حجة الاسلام والمسلمین آقای رسول جعفریان از کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) در قم،

مقاله: «نسخه‌های مهاجر» را ارائه کردند. تأکید ایشان بر این مطلب بود که با پذیرفتن این واقعیت که در آغاز تشکیل دولت صفوی، علمای مهاجر از عتبات و جبل عامل به ایران هجرت کردند، همراه با این علما، شماری از متون دینی نیز به ایران عصر صفوی وارد شد. سخنران بعدی استاد محترم جناب آقای ایرج افشار بودند که سخنرانی خویش را با نام: «مجموعه‌ها و مکتوبات: منابع ضروری برای تحقیقات صفوی» ارائه کردند. استاد افشار در این سخنرانی به اهمیت مجموعه‌ها و مکتوبات عهد صفوی اشاره کردند و به حضاران یادآور شدند که بدون شناخت، طبقه‌بندی و بهره‌برداری درست از این مجموعه‌ها و مکتوبات، تحقیقات مربوط به عصر صفوی کامل نیستند. پس از استاد محترم جناب آقای ایرج افشار، خانم سیمین آبراهامز درباره: «افضل التواریخ و جنگ جام (۱۵۲۹/۹۳۵) سخنرانی کردند. نکته مهم در سخنرانی ایشان، معرفی نسخه خطی پراهمیت و نفیس «افضل التواریخ» بود. در نشست چهارم این روز ابتدا دکتر چارلز ملویل از کالج پمبروک در دانشگاه کیمبریج و عضو مؤسسه شرق شناسی این دانشگاه که خوانندگان فارسی زبان قبلاً با یکی از آثار ایشان به نام «زمین لرزه‌های ایران» که به فارسی ترجمه شده است، آشنا هستند، به معرفی: «یک متن وقایع نگاری جدید از عهد شاه عباس یکم» پرداختند. چکیده سخن ایشان

این بود که متنی که در فهرست نسخه‌های خطی انگلستان به عنوان ادامه «عالم آرای عباسی» معرفی شده است، در واقع جلد سوم «افضل التواریخ» است. پس از دکتر ملویل، خانم شعله کوئین که تحقیقات خویش را بر تاریخ نگاری در عصر صفوی متمرکز کرده است، درباره: «میراث تاریخ نگاری تیموری» در عهد صفوی سخنرانی کرد. در ادامه سخنرانی‌های نخستین روز میزگرد، موضوع جلسه سخنرانی باقی مانده درباره سیاست و جامعه عصر صفوی بود که خانم دکتر کاترین بابایان مقاله خویش را با نام: «از تبریز تا اصفهان: طرح‌بندی مجدد دودمان صفوی» در این باره ارائه کرد. در دومین روز میزگرد (۲۰ اگوست ۱۹۹۸) که به مدیریت دکتر آدموند هرتزیگ از دانشگاه منچستر برگزار شد، مباحث مربوط به سیاست و جامعه عصر صفوی پی گرفته شد. در این باره طی نشست پنجم و ششم، این سخنرانی‌ها ارائه شد:

خانم دکتر سوسن بابایی: «خانه‌های اصفهان، معماری و تاریخ اجتماعی».

دکتر استفان. پی. بلک: «اصفهان به عنوان پایتخت صفویان: کی، کجا، چرا؟»
آقای الکساندر م. مورتون: «خواججه علی و جانشینی صفویان»

پروفسور جی. آر. گارتویت: «منظری بیرونی به تاریخ صفویه: ملاحظاتی مجدد درباره شاه اسماعیل». در ابتدای سخنرانی‌های بعد از ظهر این روز، تحت نام عمومی: «دیدگاه‌های غربی درباره جامعه صفوی»، در آغاز، دکتر جان امرسون درباره: «تنوع قومی و اقلیتی موجود در اواخر عهد صفوی: پاره‌ای شواهد اروپایی» و پروفسور ماساشی هاندا، صفویه‌شناس برجسته ژاپنی درباره: «منابع تازه یافت شده درباره زندگی ژان شاردن» سخنرانی کردند. پروفسور هاندا اخیراً سفرنامه اصفهان شاردن را با شرح و انطباق تاریخی اماکن یاد شده در آن با زمان حال، همراه با تصویرهای درخور به زبان ژاپنی منتشر کرده‌اند.^۵ موضوع اصلی سخنرانی ایشان، بررسی نامه‌هایی بود که میان شاردن و برادر او در هندوستان رد و بدل شده بود و به نظر می‌رسد دکتر جان امرسون که مقاله: «Chardin» را در «ایرانیکا» نوشته است، به این منابع دسترسی نداشته است. پس از پروفسور هاندا، پروفسور آنتونی ولش درباره: «ایران از نگاه ونیزیان» سخنرانی کرد. سخنرانی بعدی تحت عنوان موضوع «مسائل شرقی» ارائه شد که طی آن دکتر ارنست تاکر درباره: «نوستالژی صفوی عثمانیان: ۱۷۵۰-۱۷۲۲»، آقای آکی هی کویاما کوچی

درباره: «جامعه ایرانی در آغاز سده هجدهم بر اساس «تاپو» عثمانیان: الگوهای سکونت در ایالت اردلان» و پروفسور فراگنر درباره: «چشم‌انداز قلمروی ایران صفویان: مضامین قلمرو در ایران و نواحی همسایه آن در فاصله سده چهاردهم تا هفدهم میلادی» سخنرانی کردند و طی این سخنرانی نکات پراهمیتی درباره گستردگی قلمرو ایران در این سده‌ها و مفهوم ایرانی آن ارائه کردند.

نشست یکم روز سوم ادامه موضوع نشست دیروز بود. در این روز در آغاز دکتر آتودی برتون درباره «عباس دوم و فرمانروایان بخارا و بلخ» و پس از او پروفسور رابرت. د. مک چسنی درباره: «توسعه زیارت: مسیر ایرانی سفر حج عبدالعزیز خان در سال ۱۶۸۲-۱۶۸۱» و بعد از او دکتر ماریا شوپه درباره: «تذکره نویسان بخارا و سمرقند درباره حیات روشنفکری در ماوراءالنهر از بیکان و خراسان صفویان در سده شانزدهم و هفدهم میلادی» سخنرانی کردند.

در نشست بعدی با عنوان «زبان و ادبیات» دکتر میشل برناردینی درباره: «بعضی از متون تاریخی صفویان درباره پادشاهان، تیمورنامه هاتفی، فتوحات شاهی و شاهنامه اسماعیل اثر قاسمی»، دکتر ژان کالمار درباره «ادب عامیانه در فرمانروایی صفویان» و دکتر پاول ای. لوزنسکی درباره: «شهر به عنوان یک شعر: خمسه عبدی بیک درباره پایتخت طهماسب در قزوین» سخنرانی کردند.

در نشست بعد از ظهر این روز ابتدا سه سخنرانی درباره «اقتصاد و جامعه» در عصر صفوی ارائه شد. در این بخش ابتدا دکتر ویلم فلور درباره: «تری متالیزم در عمل، ایران ۱۷۵۰-۱۵۰۰» پس از او دکتر رودی ماته درباره: «ضرب سکه در اواخر عهد صفوی: ضرابخانه حویزه» و منصور صفت گل از دانشگاه تهران درباره: «اداره اوقاف عصر صفوی: ساختار و کارکردها ۱۱۲۵-۱۰۷۷ / ۱۷۲۲-۱۶۶۶» سخنرانی کردند. در نشست بعدی با عنوان «نقاشی ایرانی در خارج از ایران» ابتدا دکتر عبدالله بهاری سخنرانی خویش را تحت عنوان: «مکتب نقاشی و کتاب آرای بخارا در سده شانزدهم میلادی» ارائه کرد. پس از او دکتر باربارا برنر درباره: «عهد تازه میرزا علی؟» سخنرانی کردند. ادامه سخنرانی‌ها درباره «نقاشی عصر صفوی» بود. در این بخش ابتدا دکتر شیلا کنبی درباره: «آلبوم دکتر کمپفر» سخنرانی خویش را با نمایش اسلایدهای بسیار قابل توجه از سیمای اشخاص، گیاهان و جانوران در عهد صفوی ارائه کرد که مورد توجه قرار گرفت. می‌دانیم

متون تاریخی به زبان فارسی

انتخابی ارزشمند از دکتر عبدالحسین نوایی

«متون تاریخی به زبان فارسی» عنوان کتابی است که به همت محقق فاضل و مورخ ادیب آقای دکتر عبدالحسین نوایی فراهم آمده و از سوی «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» (سمت) انتشار یافته است. با آن که این کتاب در اصل برای استفاده دانشجویان مقطع کارشناسی رشته تاریخ دانشگاهها در درس «قرائت متون تاریخی به زبان فارسی» تهیه گردیده است، مزایای متعدد آن برای سایر علاقه‌مندان به تاریخ و فرهنگ ایران و ادب فارسی نیز ارمغانی مطلوب می‌باشد.

دکتر نوایی در مقدمه این اثر ضمن توجهی گذرا به سابقه تاریخ‌نگاری ایرانی، ضرورت فراهم آوردن چنین مجموعه‌ای را یادآور شده است. وی در مورد محتوا و فایده کتاب یادشده می‌گوید:

«در این کتاب که متون تاریخی بر حسب تاریخ تألیف آن آورده شده است، دانشجو با سبک‌ها و روش‌ها و سلیقه‌های مختلف آشنا می‌شود.»

کتاب «متون تاریخی به زبان فارسی» شامل شصت و چهار نمونه برگزیده از کتب و منابع مهم تاریخی است که بر اساس تاریخ تألیف، ردیف شده‌اند. کتاب یا نمونه‌ای از متن «تاریخ بلعمی» (تألیف ابوعلی محمد بلعمی) که در نیمه دوم قرن چهارم به رشته تحریر درآمده است، با عنوان «تمامی حدیث انوشروان عادل و حوادث به روزگار» وی آغاز شده و نمونه‌هایی برگزیده از متون مهم تاریخی مربوط به ادوار و سلسله‌های مختلف در پی آمده است. آخرین نمونه انتخابی از متون، «صورت عهدنامه بریگاد قزاق» می‌باشد که از کتاب «تاریخ بیداری ایرانیان» (تألیف ناظم‌الاسلام محمد کرمانی) که در حدود سال‌های ۱۳۲۸ تا ۱۳۳۰ هجری به چاپ رسیده، برگزیده شده است.

دکتر نوایی در آغاز هر متن ضمن بیان شرح حال مؤلف، راجع به محتوای کتاب و شیوه نگارش آن توضیحاتی مجمل و مفید ارائه نموده که برای خوانندگان بسیار راهگشا و مقتدم است. به عنوان مثال در آغاز نمونه‌ای از متن «نقته‌المصدر» راجع به ایام زندگانی مؤلف کتاب آمده است:

«شهاب‌الدین محمدبن احمد بن علی بن محمد خرنندی زیدری نسوی از منشیان اواخر قرن ششم و اوایل قرن هفتم است که مدت‌ها سمت وزارت و منشیگری سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه را داشته و همراه او در جنگ‌ها و در به دریاها شرکت کرده و تا آخرین ایام عمر آن پادشاه طریق وفاداری سپرده و مخدوم خویش را در سخنها تنها نگذاشته است. او

● دکتر سید ابوالقاسم فروزانی

- متون تاریخی به زبان فارسی
- گردآورنده: دکتر عبدالحسین نوایی
- سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)
- تهران، ۱۳۷۶

کمپفر سفرنامه بالارزشی درباره اواخر عهد صفویان نوشت و بخشی از مشاهدات او درباره گیاهان دارویی در ایران نیز قبلاً به همان صورت لاتین در تهران چاپ شده است.

چهارمین روز سخنرانی‌های میزگرد بین‌المللی صفویه‌شناسی با موضوع «نقاشی در عهد صفوی» ادامه یافت. در نشست سیزدهم ابتدا دکتر فرهاد مهران درباره «جستجو در نسخه‌های خطی شاهنامه در عهد صفوی» سخنرانی کرد. پس از او کارن روهر دانز درباره نسخه‌های مصور فارسی عجایب المخلوقات و کارکرد آنها در اوایل دوران معاصر سخنرانی نمود و پس از او دکتر عادل. تی. آدامو درباره: «محمد قاسم و مکتب نقاشی اصفهان سخنرانی خویش را ارائه داد.

ادامه جلسات با نام «مطالعاتی درباره هنر عهد صفوی» بود. در این بخش ابتدا پروفسور رابرت هیلن براند درباره سنگ قبرهای اولیه صفوی در خانه اردبیل» پس از او دکتر شیبلا بلر درباره «فرش‌های اردبیل» سپس دکتر ذوالحییمی بن مدزین از کشور مالزی درباره «تعریف سبک صفوی و ارتباط آن با قرآن‌های عثمانی و مغولان هند» سخنرانی کرد. آخرین سخنرانی‌های این روز عبارتند بودند از: دکتر رایا شانی که درباره «تصور شیر در نقاشی‌های معراجیه عصر صفوی» سخنرانی کرد و دکتر جانانان م. بلون که درباره میراث نقاشی ایلخانیان در اوائل عهد صفوی سخنرانی نمود. میزگرد بین‌المللی صفویه‌شناسی در بعدازظهر روز ۲۲ اگوست با سخنرانی اختتامیه دکتر اندرونیومن مدیر اجرایی این میزگرد به پایان رسید.

● یادداشت‌ها:

۱- مشخصات کامل کتاب‌شناسی مجموعه مقالات نخستین کنگره صفویه‌شناسی چنین است:
Jean Calmard (ed). ETUDES SAFAVIDES. institut Francais de Recherche en IRAN. Paris - Teheran. 1993.

با کتابشناسی فارسی:

- مطالعات صفوی. زیر نظر ژان کالمار. انجمن ایران‌شناسی فرانسه - تهران ۱۳۷۲. گنجینه نوشته‌های ایرانی. شماره ۳۹. انتشارات پای (مشهد).

۲- تا جایی که نگارنده می‌داند، زنده نام دکتر عبدالهادی حائری به دلیل دیر آماده شدن روایت سفر به فرانسه، نتوانست در میزگرد شرکت کند زیرا روایت هنگامی آماده شد که وقت برای تدارک سفر باقی نمانده بود. از این رو تنها به ارسال مقاله خویش به میزگرد بسنده نمود.

۳- مشخصات کامل کتابشناسی مجموعه مقالات دومین میزگرد صفویه‌شناسی چنین است:

Charles Melville. (ed): SAFAVID PERSIA, The History and Politics of an Islamic Society. I. B. Tauris. London, New York. 1996.

۴- برگرفته از مقدمه فهرست سخنرانان و چکیده مقالات سومین میزگرد صفویه‌شناسی.

۵- درباره این کتاب نگاه کنید به: کازوتو موریموتو. «پژوهش در توصیف شهر اصفهان». کتاب ماه تاریخ و جغرافیا. فروردین و اردیبهشت ۱۳۷۷. شماره ۷ و ۶ ص ۱۳-۱۲.